

Miliste baskın olan mitik düşünmeyken kentte belirleyici olan felsefi düşünmedir.

Önceki bölüm» [Mitik düşünmek](#)

Hindistan'da sekiz dev filin dünyayı sırtında taşıdığı düşünülürdü. Buna göre fillerden biri yorulduğunda kafasını öne eğip sallardı ve deprem olurdu. Peru'da ise, tanrıların sayım yapmak için dünyaya çıkıp ayak bastıklarında yer sarsılırdı ve insanlar evlerinden çıkıp "buradayım" diye bağırdı. Antik zamanda Ege Denizi kıyılarında, Kral tanrı Zeus'un kardeşi olup kutsal dağın zirvesinde değil denizlerde yaşayan tanrı Poseidon'un tridentini (üç uçlu çatal başlıklı mızrağını) yere vurduğunda deprem olduğu düşünülürdü. Fars mitolojisinde ortaya çıkan dîvler (ki Türkçe "dev", Yunanca "Zeus", Latince "Deus", Fransızca "Dieu" bu sözcükle bağlantılıdır) düşman tanrılar olarak değerlendirildi ve depreme yol açan bu dîvlerdi.

Milisteki toplulukların ve insanların, düzenli olma potansiyeli yüksek dış ticari olanaklarının belirmesiyle gönüllü olarak ya da göç, savaş ve benzeri nedenlerle zorunlu olarak birbirleriyle ilişkiye geçmesiyle mitik düşünme sorunlu hale gelir. Mitik düşünmede ısrar, gerilimin artmasına, varolan çatışmaların şiddetlenmesine, yeni çatışmaların çıkmasına neden olur.

Antik Ege'de, birileri hayvanların hareketlerinden ve kendi ruh hallerinden esinle Poseidon'un sinirlendiğini hissettiklerinde fırtına, deprem ya da benzeri bir şeyin geleceğini bekleyebilir, birbirleriyle bunu konuşabilirlerdi. Deprem olduğunda, ortaya çıkan duygusal karmaşa içinde doğan yardımlaşma arzusunu Poseidon'la ilgi sözlerle dile getirebilirlerdi. Ancak bu sözler, yorgun fillerle depremi açıklayan Hintlide aynı etkiyi yaratmazdı; ne de depremi dîvlerden bilen Farıside.

Fillere, nüfus sayımı yapmak isteyen tanrılara, Poseidon'a, dîvlere gönderme yapmadan depremden, yardımlaşmanın erdemliliğinden söz edilebilir. Böylece eminliklerden bağımsız sözlerle, farklı eminliklere haiz insanlar birbirleriyle anlaşabilirler.

Mitik düşünmeyi temellendiren eminliklerden bağımsız düşünme, diyaloga zemin hazırlayarak çatışmaların aşılmasının, anlaşmanın olanağını yarattı. Özneler ve topluluklar arasında, öznelere ve topluluklara özgü eminliklerden bağımsız, tartışılabilir ve anlaşılabilir düşünce üretimi olarak felsefi düşünmeye, düzenli bir hal alıp felsefeleşmeden önce de rastlanırdı. Felsefi düşünmeyi güdüleyen koşullar, farklı mitolojilerin birbirleriyle etkileşim içine girmesine, panteonların kalabalıklaşmasına, mitolojilerin içlerinde zenginleşerek birbirlerine yakınsamalarına da yol açtı.

İlk kentler olan Sümer kentlerinde, iki farklı dilden insanın yaşadığını ve bu kentlerin Anadolu'dan Hindistan'a kadar çok çeşitli toplulukları barındıran bölgelerle ticari bağlantılarının olduğunu biliyoruz. Kentler en başından beri topluluklar arası bir nitelikteydi. Eminlikleri farkederek varsayım olarak görüp kuşkulanan inanca olarak değerlendiren felsefi düşünme, kentlerde yalnızca gelişkin değildi, belirleyiciydi. Kentlerdeki değişik toplum katmanları arasındaki eğitim farkından kaynaklanan engellerle kentsel yaşamda yaygın biçimde rastlanmasa da bütüncül kararların oluşumunda baskın olduğu da düşünülebilir. Ancak Antik Ege'deki liman kentlerinde gelişene kadar her türlü eminliği açıkça sorgulayan ya da Antik Atina'da gelişene kadar ticaret, kent yönetimi ve hukukta baskın olan düzenli felsefi düşünme olarak felsefeden söz etmek zordur.

Sonraki bölüm» [Bilimsel düşünmek](#)